

PREDNOSTI I NEDOSTACI ULASKA REPUBLIKE SRBIJE U NATO

Predmet rad su analize prednosti i nedostataka eventualnog članstva Republike Srbije u NATO kao mogućnost davanja odgovora na pitanje da li opredeljenje za vojnu neutralnost Republike Srbije u odnosu na regionalno okruženje najbolje rešenje. Činjenica je da skoro nijedna tema u našoj javnosti ne izaziva toliko sporenja među građanima, nevladinim organizacijama i političkoj eliti kao što je to odnos Srbije prema NATO-u i eventualno učlanjenje u ovaj Savez. Međutim, često postoje pojave da iskrsne neki povod za diskusiju o (ne) poželjnosti.

Učlanjenje u ovaj vojni Savez (NATO), nije pitanje koje se često postavlja, već pitanje konkretnih proračuna, strategijsko-bezbednosnih procena i postizanja maksimalnog konsenzusa na nacionalnom i političkom nivou, kao i određene podrške javnog mnjenja u zemlji. Mišljenja oko atlantskih integracija su dakle suptotstavljena. Činjenica je da Srbija ima proglašenu vojnu neutralnost koje je izglasana u Narodnu skupštinu Republike Srbije. Ali je činjenica i da imamo disonantne tonove u javnosti, koji su na liniji da se i pored proglašene neutralnosti Srbija uvede u atlantske integracije, tj. u NATO.

Cilj ovog rada nije da se iznese potreba i opredeljenje o članstvu Srbije u NATO-u, već da se prezentuje ono što je pozitivno što članstvo donosi ili šta negativno članstvo donosi zemlji. Na osnovu toga, na čitaocu je da zaključi koja solucija je ispravnija i šta bi trebalo činiti.

Ključne reči: NATO, Srbija, bezbednost, neutralnost, atlantske integracije

* Dr Hatidza Beriša, Vojna akademija, Beograd, e-mail: hatidza.berisa@mod.gov.rs

Uvod

U vreme Hladnog rata nacionalna bezbednost¹ je bila sinonim za sposobnost države da se odbrani u ratu. Pojam bezbednosti danas, kako u teoriji tako i u praksi obuhvata mnogo širi korpus problema koji se kreću od klimatskih promena, preko gladi i siromaštva pa sve do sajber terorizma. Analizirajući navedene probleme može se zaključiti da efikasna borba protiv ovih pretnji zahteva intenzivnu saradnju ne samo između država, već i između civilnog društva, i međunarodnih organizacija. Ovaj savremeni prošireni koncept bezbednosti prihvaćen od strane državne politike Republike Srbije, što se najbolje može videti u usvojenoj Strategiji nacionalne bezbednosti.²

Svet karakteriše kompleksna međuzavisnost. U današnje vreme bezbednosni poremećaji na jednom kraju sveta, mogu uticati i izazvati nestabilnost na drugom kraju sveta. Međutim, i u uslovima međuzavisnosti, geografija i dalje igra važnu ulogu. Izuzimajući sajber pretnje i ekonomske poremećaje koji su u velikoj meri deterritorijalizovani, većina ostalih bezbednosnih pretnji i dalje se lakše i brže prenosi na kraćim nego na dužim rastojanjima. Iz navedenih razloga se u teoriji bezbednosti govori o regionalnim bezbednosnim kompleksima i skupinama država čije se nacionalne bezbednosti ne mogu razumeti odvojeno. Može se zaključiti da bezbednost i bezbednosno okruženje određene države u velikoj meri zavisi od svekolikog delovanja država koje se nalaze, kako u njenom neposrednom okruženju, tako i od onih u regionu i svetu.

Prestanak blokovske konfrontacije, integracioni procesi u oblasti bezbednosti, širenje demokratije, stvaranje multipolarnog sveta i sve intenzivnija ekonomska i kulturna saradnja i međuzavisnost smanjuju rizike sukobljavanja između država, kao i mogućnost izbijanja kriza i konflikata. Strategija nacionalne bezbednosti Republike Srbije prepoznaje da je prestanak blokovske podele sveta bitno umanjio rizike od vojnih sukoba većih razmera. Sa druge strane, ostaje činjenica da u svetu nisu eliminisani veoma ozbiljni bezbednosni rizici, izazovi i pretnje, koji su se sa vojne sfere proširili na druge oblasti, prvenstveno ekonomsku, ekološku, energetska, socijalnu, bezbednost pojedinca i društva u celini.³

¹ „Termin „nacionalna bezbednost“ danas se koristi za označavanje daleko šireg pojma od izvornog značenja, jer se pod njim podrazumeva željeno stanje bezbednosti jedne države, koje se postiže eliminisanjem pretnji i rizika koji dolaze iznutra i izvan nje. Dakle, nacionalna bezbednost je pojam sa višestrukim značenjem. U najopštijem smislu on podrazumeva slobodu od straha, pretnji i fizičkog nasilja nad stanovništvom, odnosno građanima jedne države. Međutim, nacionalna bezbednost uključuje i političke, ekonomske, moralne, socijalne, kulturne, ideološke i normativne elemente... Nacionalna bezbednost je stanje u kome se objedinjavaju sve vrste bezbednosti jedne države“. Gaćinović, Radoslav: „Klasifikacija bezbednosti“ NBP Nauka - Bezbednost - Policija, 2007, 9

² *Strategija nacionalne bezbednosti*, Službeni glasnik RS, br. 88/2009,4

³ Ibid.

1. Bezbednost Republike Srbije

Bezbednosna politika Republike Srbije temelji se na demokratskim procesima i evropskoj spoljnopolitičkoj orijentaciji što pozitivno utiče na unapređenje saradnje i poverenja među državama u regionu, što je čini pouzdanim partnerom u međunarodnim odnosima.⁴ Međutim, Republika Srbija je još uvek suočena sa značajnim izazovima, rizicima i pretnjama (globalnog, regionalnog i unutrašnjeg karaktera) koji mogu ugroziti njenu bezbednost.

Opasnost od oružane agrasije na Republiku Srbiju kao bezbednosna pretnja trenutno je malo verovatna, ali zbog katastrofalnih posledica koje bi mogla izazvati, mora se neprestano imati u vidu. Oružana agresija na našu državu, pre svega, mogla bi biti rezultat globalnih ili regionalnih sukoba u kojima bi prostor naše države bio doveden u vezu sa interesima velikih svetskih ili regionalnih sila.

Osnovna pretnja bezbednosti Republike Srbije su separatističke težnje, a u okviru njih je pokušaj otcepljenja dela teritorije Autonomne Pokrajine Kosova i Metohije.⁵ Analizirajući problem separatističkih pretnji dela albanske manjine za otcepljenje Autonomne Pokrajine Kosovo i Metohije, kao još veći problem nameće se i priznavanje takozvane „Republike Kosovo” od strane oko sto država, među kojima su SAD, Nemačka, Velika Britanija, Francuska, Italija, sve susedne države, osim BiH, kao i većina članica EU i NATO. Ovo predstavlja realnu opasnost od izazivanja domino-efekta, tj. negativna bezbednosna kretanja na Kosovu i Metohiji mogu izazvati separatističke težnje i u drugim delovima države. Ovde je posebno karakteristična teritorija opština Preševo, Bujanovac i Medveđa, teritorija AP Vojvodina i Raška oblast. Mora se voditi računa da povod separatističkih težnji mogu biti međunacionalne i međureligijske suprotnosti, ali i neravnomerni ekonomski razvoj naše zemlje.⁶

„Nacionalni i verski ekstremizam, čiji su koreni usko vezani za sukobe na etničkoj i verskoj osnovi u bližoj i daljoj istoriji Srbije, predstavlja značajan faktor rizika i pretnji bezbednosti.”⁷ Sporost demokratizacije ekonomskih i političkih procesa znatno doprinosi porastu međuetničkih tenzija i njihovom potencijalnom prerastanju u sukobe. U zemlji deluje veći broj grupa koje nastupaju sa pozicija verskog ili nacionalnog ektrimizma⁸

⁴ Ibid. 5

⁵ *Strategija nacionalne bezbednosti*, Službeni glasnik br. 88/2009, 5.

⁶ Beriša Hatidza: „*Političko nasilje na Kosovu i Metohiji od 1945-2003*”, doktorska disertacija, Fakultet političkih nauka, Beograd, 2012, 256.

⁷ *Strategija nacionalne bezbednosti*, Službeni glasnik RS, br. 88/2009, 6.

⁸ Dragišić Zoran: *Bezbednosni rizici, izazovi i pretnje Republici Srbiji* - <http://nasaistina.rs/sadrzaj/Arhiva/7/top/1.html> (15.03.2013).

2. Prednosti članstva Republike Srbije u NATO

Kao balkanska, podunavska i evropska država, Srbija najveći broj svojih strateških ciljeva i vitalnih nacionalnih interesa, uključujući i njene legitimne interese na Kosovu i Metohiji, ostvaruje u realnom okruženju u kome Evropska Unija i NATO determinišu politički, ekonomski i bezbednosni okvir. To mora biti polazna osnova za svako ozbiljno i državno odgovorno razmatranje interesa Srbije u odnosima sa NATO-om.

Činjenica je da u Srbiji nepostoji jedinstveni stav po pitanju članstva u NATO.⁹ Naprotiv, nijedna politička tema ne izaziva toliko rasprave i sporenja među političkim partijama i među građanima, kao što je odnos Srbije prema NATO. Kad je u pitanju ovako strateški važna diskusija koja se tiče bezbednosti države i građana, debata bi morala da se postavi i zasnuje isključivo na argumentima. Rasprave o tome da li Srbija treba ili ne treba da bude članica NATO-a nebi trebale biti pitanje emocija, ličnih ili grupnih aspiracija, već svestrano, interdisciplinarno i komparativno sagledavanje argumenata za i protiv članstva, pre svega, sa stanovišta državnih i nacionalnih interesa Srbije. NATO kao opcija nije obavezujuća, ali realnost Srbije je da je okružena članicama. NATO se nalazi u okruženju, koji i te kako utiče na celokupni bezbednosno-politički i međunarodni položaj, bez obzira na odsustvo Srbije kada se o tim pitanjima razgovara.¹⁰ Geostrategijsko okruženje Srbije je značajno promenjeno, a na osnovu iskazanih opredeljenja može se očekivati da u bližoj budućnosti budemo potpuno okruženi zemljama članicama NATO-a. Pitanje koje se postavlja prilikom razmatranja članstva (ili nečlanstva) Srbije u NATO-u, jeste da li bi i na koji način naša bezbednost bila čvršće zagarantovana, po koju cenu (ekonomsku, političku i dr.), odnosno, koje su prednosti, a koje moguće negativne posledice svake opcije?¹¹U

⁹ „Svedoci smo svakodnevnih sporenja da li je za Srbiju bolje članstvo u NATO-u ili vojna neutralnost. Po tom pitanju se delimo na patriote i izdajnike, evroentuzijaste i evroskeptike, pa čak i NATO plaćenike, i one druge. Međutim, sve to je više u funkciji dnevnopolitičkih interesa, nego ozbiljnog formulisanja vizije i koncepta bezbednosti Srbije. Bezbednost se isključivo ili pretežno svodi na vojsku i odbranu, pri čemu se zanemaruju ostali, izuzetno važni segmenti bezbednosti. Karagaća, Miodrag: „*Budući bezbednosni koncept Srbije*“, Nova Srbija, Novi NATO - vizija budućnosti za XXI vek“, Zbornik tekstova Trans Conflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 2011,147.

¹⁰ Od osam država sa kojima se graniči Republika Srbija, pet su članice NATO-a: Mađarska, Bugarska, Rumunija, Albanija i Hrvatska. Crna Gora se 2006. godine pridružila Partnerstvu za mir, a od 2009. godine pozvana je u Akcioni plan za članstvo. Makedonija od 2008. godine očekuje poziv za prijem u NATO, ali zbog poznatog problema oko imena koji ima sa Grčkom, formalni poziv se odlaže. Bosna i Hercegovina preduzima mere na ispunjenju postavljenih uslova za pozivanje u Akcioni plan za članstvo.

¹¹ „Kolektivna odbrana i partnerstvo u okviru NATO-a je opcija koja svakako zaslužuje posebnu pažnju. Naime, zbog sopstvene bezbednosti, interesovanje Srbije za NATO je mnogo veće nego obrnuto, dok interes Alijanse za unapređenje odnosa sa Srbijom proizilazi iz činjenice da je ona realni i nezaobilazan činilac na Balkanu, te je utoliko

tom smislu, najpre ćemo razmotriti određene tvrdnje koje se mogu okarakterisati kao prednosti članstva Srbije u NATO-u. Pri tome neće biti navedeni samo argumenti koji idu u prilog tome, veći kontra argumenti kako bi se mogli videti rezultati komparacije koji su opredelili da se navedene tvrdnje stave u ovu kategoriju.

2.1. Poboljšana bezbednost

Vinston Čerčil je rekao: „Ne postoje večiti prijatelji, već samo večiti interesi”. Složićemo se da na osnovu svih događaja koji su se odigrali na ovom prostoru u periodu krajem XX i početkom XXI veka ne možemo govoriti o prijateljstvu, posebno između Srbije i NATO-a, ali o interesima svakako možemo.¹² U tom smislu i jedna i druga strana imaju svoje interese. NATO sigurno želi Srbiju kao svog člana, prvenstveno radi ostvarivanja svojih interesa. Međutim, o pitanjima, u čemu se ogledaju interesi NATO, šta NATO vidi u Srbiji, a posebno na Balkanu, da li se može reći da je jedan od interesa NATO mir i stabilnost u region? Možda je, pak, bolje razmotriti pitanje, šta može biti interes Srbije, a ne samo Alijanse? Srbija za NATO ima veoma dobru stratešku poziciju. Balkan je poznat kao trusno područje kada su ratovi u pitanju, te je stoga svaka država koja postane članica NATO stožer u odnosu na ostale. NATO je već u članstvo prihvatio Hrvatsku i Albaniju tako da bi samo članstvo Srbije značilo mir i sigurnost za veći deo Balkana.

Za ovakvu opciju (članstva u vojno-političkom savezu) uglavnom se opredeljuju male zemlje, čija je sposobnost da se uspešno brane vlastitim snagama. Ulaskom Srbije u savez, stvorila bi se mogućnost da se izbegnu konfrontacije i neprijateljstva sa NATO-om. Naročito što bi postala deo kolektivne odbrane, potom deo partnerske političko-bezbednosne organizacije, ravnopravan partner sa njenim članicama i našim susedima. Za bezbednost malih zemalja kao što je Srbija, od presudnog je značaja da iza sebe ima velike i moćne svetske sile. Bitno je istaći da odluke donete u NATO-u utiču na globalnu, evropsku, regionalnu, pa samim tim i na bezbednost Srbije, bez obzira na to da li je naša država članica Alijanse ili ne. Međutim, od izuzetne je važnosti date odluke ne budu suprotne interesima Srbije.

bolje ako Srbija bude deo rešenja a ne problema“. Karagaća, M: „*Budući bezbednosni koncept Srbije*“, Nova Srbija, Novi NATO – vizija budućnosti za XXI vek“, Zbornik tekstova TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 2011, 151.

¹² „Istorija Srbije sekvenca je diskontinuiteta. Trenutke začuđujuće odvažnosti sledili su trenuci potpunog klonuća i odsustva duha. Argument prijateljstva? Nismo li naučili lekciju da u međunarodnim odnosima vladaju interesi. Članstvo u savezu ne znači odricanje od prijatelja koji su svoje prijateljstvo dokazali i kojima je ono uzvraćeno, već je pokazatelj da smo sazreli kao društvo, da smo uvideli da možemo više. Da smo spremni za globalnu utakmicu“. Karagaća, Miodrag: *Da smo spremni za globalnu utakmicu*, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, <http://www.bezbednost.org/Bezbednost/588/Sekvenca-diskontinuiteta.shtml>. (25.03.2013)

Koncepcija neutralnosti za koju se Republika Srbija opredelila ima svoje prednosti, ali one bi sigurno bile izraženije u blokovskoj podeli sveta. Međutim, nakon pada Berlinskog zida teško je ostati neutralan. Ovo i zbog toga što su neutralnost nekada garantovale međusobno suprotstavljene velike sile, ali i iz mnogo drugih razloga. U vreme izražene bezbednosne saradnje, može se postaviti pitanje da li je za očekivati da Srbija može imati takav privilegovan položaj?

Mogućnosti koji bi Srbija mogla ostvariti po pitanju povećanja bezbednosti eventualnog članstva u Severnoatlanskom savezom su postojeće. S druge strane Predrag Petrović¹³, ističe da se država opredeljujući za članstvo u međunarodnoj vladinoj organizaciji (u ovom slučaju NATO-u) zarad očuvanja nacionalnih vrednosti svesno odriče dela suvereniteta.¹⁴ Ako je ova tvrdnja tačna postavlja se pitanje da li se članstvo može predstavljati benefit ili negativna posledica ove opcije. Da bi razmotrili validnost ove tvrdnje prvo moramo analizirati suverenitet kao svojstvo državnosti, a zatim kakve posledice po suverenitet¹⁵ države proizvodi učlanjenje i članstvo u NATO-u.

NATO je međunarodna organizacija zatvorenog tipa, modalitet učlanjenja se vrši putem pozivanja. To znači da inicijativa za učlanjenje potiče od same Alijanse, a do učlanjenja dolazi kada pozvana država prihvati poziv. U članu 10. osnivačkog ugovora Alijanse stoji: „Strane ugovornice mogu jednoglasnom odlukom pozvati ma koju drugu evropsku državu da pristupi ovom ugovoru ... Svaka tako pozvana država može postati ugovorna strana time što će položiti instrument o svome pristupanju kod Vlade SAD“.¹⁶ Kao što se iz izloženog vidi da nadležni državni organ pozvane države daje pristanak države da bude obaveza na odredbama osnivačkog ugovora. Prema nacionalnom pravu Repub-

¹³ Petrović, Predrag : „Pokušaj debate u civilnom društvu Srbije“ Bezbednosti Zapadnog Balkana br .5/2007, 33-34

¹⁴ „...Inicijator može da bude bilo koja strana, pri čemu je evidentno da mala zemlja nema potpuno istu ulogu kao vodeće zemlje bezbednosne integracije. Iako je svesna da gubi deo suvereniteta, zemlja se opredeljuje za tu opciju radi očuvanja nacionalnih vrednosti.“ Vuletić Dejan.: „Bezbednosne integracije i opredeljenja Republike Srbije“, Vojno delo, zima/2010, 238.

¹⁵ Suverenitet onačava vrhovnu, neograničenu vlast, potpuno državnu nezavisnosti i neprikosnovenosti, te se u tom kontekstu može govoriti o kvalitetu vlasti koji je svojstven za jednu državu, koja je nezavisna od svake i koja sama uređuje unurašnje odnose. Dakle, suverenost podrazumeva da država svojom voljom, bez uticaja drugih država, donosi odluke. Stoga se u slučaju učlanjenja Srbije u NATO (ili neku drugu međunarodnu vladinu organizaciju) kvalitet suverenosti procenjuje na osnovu pitanja da li država svojom voljom odlučuje o učlanjenju u istu, da li međunarodna organizacija može nametnuti svoju volju državi članici, odnosno, da li se njene odluke mogu donositi suprotno volji država članica i ako mogu, kakvo dejstvo one proizvode po kvalitet vlasti države? Tatjana Milić, „Članstvo država u međunarodnim vladinim organizacijama i pitanje članstva Srbije u NATO“, Vojno delo, zima/2011, 142.

¹⁶ Chapter of the United Nations - Article 10, <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>, (02.02.2013)

like Srbije koja propisuje da međunarodne ugovore ratifikuje Narodna skupština Republike Srbije, a da predsednik Republike potpisuje aktu kome se potvrđuje da je nadležni organ ratifikovao ugovor. Činjenica da Narodna skupština kao predstavničko telo građana Republike Srbije potvrđuje međunarodni ugovor samo je dodatna potvrda o čuvanja suvereniteta čiji su nosioci, prema Ustavu, građani Republike Srbije.

Kvalitet suvereniteta države u međunarodnoj organizaciji gleda se i po tome da li međunarodna organizacija može nametnuti svoju volju državi članici, odnosno, da li se njene odluke mogu donositi suprotno volji država članica. Osnovni cilj organizacije Severnoatlantskog ugovora je, kako stoji u preambuli osnivačkog ugovora NATO, zaštita slobode i bezbednosti država članica - zaštita sistema vrednosti koji počiva, kako se ističe, na načelima demokratije, individualne slobode i vladavine prava. Da bi se ovaj cilj ostvario formirana je organizacija sa zadacima navedenim u članovima 2, 3, 4 i 5 Severnoatlantskog ugovora.

S obzirom na to da se pomenuta oblast delovanja odnosi na najvažnije interese jedne države, tj. očuvanje bezbednosti kako države, tako i njenih građana, s pravom se mora voditi računa o sudbini suvereniteta države članice vojno-političke organizacije. Članstvo u jednoj takvoj organizaciji tu suverenost u određenoj meri ograničava i to na osnovu izričito date saglasnosti izražene kroz ratifikaciju statuta organizacije. Međutim, ovde je reč o ograničavanju suvereniteta u korist organizacije što je kvalitativno različito od umanjnja suverenosti u korist neke druge države. Države učlanjenjem u međunarodnu organizaciju dobrovoljno ograničavaju deo svog suvereniteta i prenose ga na organizaciju, jer istu smatraju sredstvom za optimalnije ostvarenje svojih određenih interesa. Države se, dakle, učlanjuju u NATO, jer smatraju da će kroz delovanje ove organizacije dostignuti onaj nivo bezbednosti koje svakako ne bi uspele da ostvare samostalno. Dakle, može se zaključiti da država članica svojom voljom izražava saglasnost na osnovu čega izviru ovlašćenja organizacije da deluje u datoj oblasti saradnje putem donošenja odluka.

Ovom prilikom zadržaćemo se i na načinu glasanja u međudržavnim organizacijama, odnosno u NATO-u. Kada je reč o načinu donošenja odluke, tj. načinu glasanja o usvajanju odluke, osnovno načelo kojim se rukovode međunarodne, tj. međudržavne organizacije, jeste načelo suverene jednakosti. To znači da se države ne mogu jedna drugoj potčinjavati, te da poseduju jednaka prava i obaveze, bez obzira na svoju veličinu, ekonomsku, političku, vojnu ili neku drugu vrstu moći. Možemo reći da se ovde radi o principu ravnopravnosti koji najbolje objašnjava sintagma „jedna država, jedan glas“. Međutim ovaj princip ne treba poistovećivati sa jednoglasnošću kao načinom usvajanja odluka. O jednoglasnom odlučivanju može se govoriti tek kada odluka nastaje usled glasanja za nju svih članova organa koji je nadležan za njeno donošenje.

Pored jednoglasnog u NATO-u postoji i odlučivanje usaglašavanjem ili konsenzusom. Konsenzus „uopšteno podrazumeva usvajanje odluke bez formalnih

prigovora i glasanja i sastoji se u tome što se po okončanju debate i na osnovu izlaganja svih učesnika sačinjavaju zaključci. Nakon neophodnih ispravki ovi zaključci se smatraju odlukom, pod uslovom da se nijedan učesnik ne izjasni protiv njih. Konsenzus je, dakle, prihvaćen kao način odlučivanja u okviru Saveta, ali i ostalih organa NATO. U organima se odvijaju rasprava i konsultacije između predstavnika država članica dok se ne usvoji odluka koja je prihvatljiva za sve. Na ovaj način je olakšana komunikacija među članicama koje teže da donete zajedničke odluke budu u skladu sa njihovim nacionalnim interesima. Dakle, i usaglašavanje i jednoglasno odlučivanje jesu forme u kojima nije moguće usvajanje odluke ako postoji protivljenje neke države članice. To su postupci u kojima je obim ograničavanja suvereniteta država članica mali, jer su države osigurane od potčinjavanja odlukama koje nisu u saglasnosti sa njihovom voljom.

Možemo zaključiti da bi eventualnim članstvom u NATO-u, Srbija kao učesnik kolektivne odbrane obezbedila kvalitetu kako bezbednosti države, tako i njenih građana. S druge strane razni komentari koji se mogu čuti u sredstvima javnog informisanja, a potiču sa raznih strana i izazivaju negativne emotivne reakcije prema Severnoatlantskom savezu tražeći oslonac u tvrdnji da bi Srbija članstvom u NATO-u izgubila suverenitet nisu tačne. Severnoatlantski savez je ustrojen na takav način da predviđa garancije suverenosti država članica, čija konkretizacija zavisi pre svega od integriteta predstavnika države članice.

2.2. Šansa za brži ekonomski razvoj

Savezništvo za Srbiju nije nepoznanica, već nešto bez čega u bliskoj prošlosti nije mogla da osvari svoje najvažnije nacionalne i državne interese. Srbija danas pozitivno gleda na savezništvo, što se vidi iz njenih strategijsko-normativnih dokumenta o odbrani, po kojima se odbrana ostvaruje osloncem na sopstvene snage, ali i učešćem u koaliciji. Sa porukom da savez u članstvo u NATO-u pruža mogućnosti za brži ekonomski razvoj zemlje, slaže se većina zagovornika evroatlantskih integracija. Gospodin Miodrag Karagaća¹⁷, smatra da „ulaskom u Alijansu, Srbija bi ojačala svoj međunarodni položaj jer bi poluge njene spoljne i bezbednosne politike bile jače, te bi bila privlačnija za strana ulaganja, što bi omogućilo brži ekonomski razvoj“, dok Filip Ejđus¹⁸ kaže: „Srbija bi poslala signal potencijalnim investitorima da je njena teritorija bezbedna za ulaganja. Time bi se povećao kreditni rejting i ubrzao ekonomski prosperitet zemlje (kad

¹⁷ Pukovnik penziji, načelnik Uprave za međunarodnu vojnu saradnju MO Državne zajednice Srbije i Crne Gore Bezbednosni centar za bezbednosnu politiku-istraživači centar: *Jeftnije je ući u NATO* (Analiza) <http://www.bezbednost.org/Bezbednost/713/Jeftinije-je-uci-u-NATO.shtml>, (20.03. 2013).

¹⁸ Filip Ejđus: *Jeftnije je ući u NATO* (Analiza) Bezbednosni centar za bezbednosnu politiku-istraživači centar, <http://www.bezbednost.org/Bezbednost/713/Jeftinije-je-uci-u-NATO.shtml>, (20. 03.2013).

je Rumunija ušla u NATO direktne strane investicije u tu zemlju porasle su za 141 odsto“.

Bez obzira na napred navedeno, treba istaći da u vladajućem diskursu o NATO u Srbiji se uglavnom potencira vojna saradnja. Prenebegava se činjenica da je NATO i politička organizacija. To je verovatno razlog što se kada se govori o članstvu Srbije u NATO rasprava uglavnom svodi na vojnu saradnju. Nema detaljnijeg bavljenja argumentima po kojima članstvo u NATO, pored bezbednosnih (odbrambenih), donosi i ekonomske koristi.

Dr Luka Brkić (profesor na Fakultetu političkih znanosti Sveučilišta u Zagrebu), ističe da je jedna od osnovnih ideja prilikom osnivanja NATO saveza sadržana u članu 2. Osnivačkog ugovora, koji poziva na ekonomski i socijalni razvoj unutar Alijanse. Pored toga „definisani kriterijumi ocenjivanja prikladnosti zemlje za pristupanje NATO prvenstveno su političke, ekonomske, pa tek onda vojne prirode. Tek peti kriterijum odnosi se na vojnu komponentu zemalja aspiranata tako da se od nje očekuje: dovoljnost snaga za osnovnu sposobnost odbrane vlastite teritorije i učešće, doprinos NATO misijama projekcijom snage, odnosno doprinosi mirovnim i drugim misijama izvan granica Saveza“.

Princip NATO je da podstiče svaku državu kandidata da razvije „posebne sposobnosti“. Ovakvom „podelom zaduženja“ u očuvanju bezbednosti, naša država bi bila u mogućnosti da održava manje vojne snage, smanji izdvajanje sredstava za vojne potrebe, a više novca da izdvaja za razvojne programe. Uključivanje Srbije u ovaj bezbednosni aranžman značilo bi da je ona postigla značajan uspeh po pitanju reformi u svim oblastima društvenog života i da predstavlja stabilnu državu. Time bi bili stvoreni pogodni uslovi za brži priliv stranog kapitala, a samim tim i za bržu ekonomsku upotrebu neiskorišćenih resursa.¹⁹

2.3. Povećan broj stranih direktnih investicija

Veza između nacionalne bezbednosti zemlje i njenog razvoja izuzetno je kompleksna i predmet je mnogih teoretskih rasprava kako u svetu, tako i kod nas. Naime se o uspostavljanju uzročno-posledičnih odnosa i uticaja koju nacionalna bezbednost jedne zemlje ima na razvoj i narastnje privrede. Srbija, kao zemlja koja se već nalazi u drugoj fazi procesa tranzicije, došla je do tačke u kojoj se opredeljuje za bezbednosne i ekonomske integracije. Rasprave vezane za pitanja ulaska u takve integracije povezuju ekonomske i bezbednosne interese koju bezbednosne integracije nose sa sobom. U širem smislu, nacionalnu bezbednost predstavljaju svi elementi njene odbrane (vojska, policija, obaveštajne agencije,) kao i sve institucije, a zatim i politička i ekonomska sigurnost. Nacionalna bezbednost zemlje je vrlo bitna za razvoj ekonomije, ali i ekonomska stabilnost bitno utiče na bezbednost. Bezbednost zemlje predstavlja osnovu za eko-

¹⁹ Petrović, Predrag: „Pokušaj debate u civilnom društvu Srbije“, Bezbednost Zapadnog Balkana, br.5/2007, 34.

nomski rast i razvoj zemlje kako posmatrano sa stanovišta domaćih, tako i sa stanovišta stranih privrednih subjekata.

Sa stranim investicijama uglavnom dolazi i obuka novo zaposlenih, što doprinosi razvoju ljudskog kapitala u zemlji domaćina, a država pri tome ubira dodatne poreze na prihod. Takođe, priliv stranih direktnih investicija značajno doprinosi ekonomskom rastu, te su jedan od osnovnih pokretača ekonomskog rasta. Ako posmatramo našu zemlju, videćemo jednu slabu ekonomiju koja ima zanemarljivu akumulaciju kapitala i nisku domaću štednju. Jedan od ozbiljanih izvora sredstava predstavljaju strane direktne investicije. Ista ili slična situacija je i u ostalim istočno evropskim zemljama.

Nivo bezbednosti u zemlji značajno utiče na rizik ulaganja u tu zemlju. Stoga su bezbednost i ekonomski rast u direktnoj vezi, jer utiču na stvaranje ambijenta pogodnog za investiranje. Uređeno i bezbedno okruženje lakše će privući investicije od okruženja u kome nivo bezbednosti nije na odgovarajućem nivou, prvenstveno zato što je bezbednost potrebna kako bi investitori sačuvali svoju imovinu i ostvarili profit. Zato je bitno sagledati pristupanje NATO savezu na koji način i kako će uticati na ekonomski rast i ukupan razvoj Srbije.

Protivnici članstva Srbije u NATO iznose kontra-argumente. Na konferenciji „Atlantske integracije - prednosti i nedostaci“ održanoj u Beogradu maja 2011. godine u organizaciji Centra za razvoj međunarodne saradnje, Nenad Popović istakao je da teza zagovornika ulaska Srbije u NATO, da članstvo donosi direktne strane investicije nije održiva, te da argumenti da su u Rumuniji gde su nakon prijema 2004. godine investicije porasle 141 posto, Češkoj 80, Poljskoj 20 odsto, nemaju nikave veze sa ulaskom tih zemalja u NATO. Prema njemu „konjuktura tržišta je tada bila takva da su investicije dolazile svuda. U tim godinama i Srbija, koja nije član NATO, imala je izvanredne investicije. S druge strane, danas najveću krizu doživljavaju upravo zemlje koje su članice NATO-a. Dakle, ekonomija nema nikakve veze sa članstvom alijansi“.²⁰

Iz navedenog evidentno je da bilo koja država (samim tim i Srbija) nemože očekivati da će članstvom u NATO rešiti se probleme, da će ekonomija preko noći doživeti preporod. Neophodno je, dakle ispuniti određene uslove pre prijema u članstvo, a članstvo u NATO iskoristiti kao šansu. Konjuktura tržišta se može menjati u raznim periodima, ali šansa koju država dobije treba da se iskoristi. Na koji način? Pre svega pametnim i odgovornim vođenjem i politike i ekonomije. Dakle, nije sve na NATO-u, mnogo toga zavisi presvega od nas samih.

2.4. Razvoj domaće odbrambene industrije

Odbrambena industrija Republike Srbije je industrijska grana koja u odnosu na broj zaposlenih poseduje jedan od najznačajnijih izvoznih potencijala ne samo u industriji, već i u celokupnoj privredi zemlje. Jedan od osnovnih razloga za

²⁰ Zašto Nato? [http://www.zastonato.org/2011/05/nato-ne-donosi-investicije-video/\(25.04.2013.\)](http://www.zastonato.org/2011/05/nato-ne-donosi-investicije-video/(25.04.2013.))

ovako stanje jeste činjenica da je izvoz naoružanja, vojne opreme i usluga u oblasti odbrambenih tehnologija tokom protekle decenije zabeležio značajan rast i pored značajnih teškoća kojima je privreda zemlje u celini izložena u proteklih dvadesetak i više godina, loše političke pozicije i imidža naše države u dobrom delu svetuskog javnog mnjenja, svetske ekonomske krize koja je obeležila nekoliko poslednjih godina, kao i značajnim fizičkim oštećenjima nastalim NATO bombardovanjem, čiji je jedan od glavnih strateških ciljeva bio upravo uništenje odbrambene industrije.²¹ Ekonomska izolacija koju je doživela domaća privreda tokom poslednje dve decenije XX veka imala je za posledicu raskid veza i saradnje domaće odbrambene industrije sa velikim svetskim kompanijama, tako da je početkom XXI veka postala žrtva velikih promena koje su se odigrale na ovom tržištu.

Nakon pristupanja Republike Srbije programu „Partnerstvo za mir“ i potpisivanjem sporazuma CEFTA u Bukureštu, formalno je otpočelo uključivanje Srbije u proces bezbednosnih integracija. Bez obzira na pomenuta traumatična iskustva u pomenutom periodu srpska odbrambena industrija sačuvala je određene kapacitete u meri koje je to mogla i u užem smislu je danas čini šest preduzeća sa većinskim državnim kapitalom: „Zastava oružje“, „Krušik“, „Sloboda“, „Milan Blagojević“, „Prvi partizan“ i „Prva iskra namenska“. Radi se o preduzećima sa posebnim programom definisana kao fabrike odbrambene industrije i uglavnom proizvode barut, municiju raznih kalibara i lako streljačko naoružanje. Mogli bismo, dakle ova preduzeća svrstati u prvi segment domaće odbrambene industrije.

Drugi segment predstavlja grupa preduzeća, koja pripadaju metalnom kompleksu, elektro kompleksu i hemijskom kompleksu, koje imaju proizvodne programe odbrambene tehnologije. Zajedno sa prvih šest osnovnih fabrika, ona predstavljaju industrijsku bazu naše odbrambene industrije. U ovim fabrikama je započet proces privatizacije, najčešće izborom strateških partnera, čime se od strane države pokušava sačuvati i osnažiti tehnološka baza i mogućnost da one i u narednom periodu aktivno učestvuju u proizvodnji naoružanja i vojne opreme.

Treći segment naše odbrambene industrije, za koji možemo reći da je u domenu razvoja i unapređenja sredstava, čine Vojnotehnički institut, Tehnički opitni centari tri tehnička remontna zavoda, koja se nalaze u sastavu Ministarstva odbrane i Vojske Srbije.²²

Tehnološka obnova bi sasvim sigurno unapredila efikasnost poslovanja u domaćoj odbrambenoj industriji i učinila je konkurentnijom u odnosu na globalno okruženje. Pored toga saradnja sa poslovnim partnerima iz zemalja NATO u okviru pojedinih projekata dugoročne kooperacije olakšala bi fabrikama koje se bave ekološkom rizičnom proizvodnjom (barut, eksploziv, isl.) da dostignu

²¹ Perić, Nenad: „Mogućnosti unapređenja marketinškog nastupa odbrambene industrije Republike Srbije na globalnom tržištu NVO,“ Vojno delo, proleće/2012, 362

²² Nikčević, Slobodan: „Bezbednosne integracije i srpska odbrambena idustrija - šansa za održivi razvoj“, Bezbednost Zapadnog Balkana, Beograd, br.5, 2009,169-171.

stroge standarde EU u zaštiti životne okoline, što zahteva značajna finansijska ulaganja. Treba imati uvidu da je u gotovo svim državnim fabrikama domaće odbrambene industrije proizvodni program potencijalno ekološki rizičan.

3. Nedostaci članstva Republike Srbije u NATO

Argumenti koji se mogu prepoznati protiv ulaska u NATO su različiti i kreću se od onih koji su mešavina politički obojenih razloga, koji ne uzimaju u obzir realnost, bezbednosne, političke, ekonomske i druge potrebe Srbije, koji iskrivljeno predstavljaju činjenice, pa do onih koji zaslužuju detaljno razmatranje, svestranu analizu i uvažavanje specifičnih odnosa na relaciji Srbija - NATO. U nizu mnogobrojnih razloga koji se navode protiv članstva Srbije u NATO najčešće se navode sledeći:

- Srbija bi indirektno priznala legitimitet vojnoj intervenciji protiv Savezne Republike Jugoslavije, 1999. godine i svim eventualnim odlukama o konačnom statusu Kosova i Metohije, koje se kose sa njenim interesima;
- Srbija bi sama opravdala agresiju, priznala otcepljenje Kosova i Metohije i prihvatila kriminalizaciju sopstvene odbrane;
- Odnosi sa Rusijom bi bili ugroženi;
- Opasnost od međunarodnog terorizma zbog učestvovanja u NATO operacijama;
- Srbija bi mogla da ostane vojno neutralna;
- EU je dovoljan garant bezbednosti, itd.

S obzirom da nas u ovom momentu interesuju negativne implikacije članstva Srbije u NATO-u, pažnju ćemo usredsrediti na one tvrdnje koje zaista imaju osnova za razmatranje i kojima treba posvetiti pažnju.

3.1. Mogućnost nepravednog rešavanja statusa AP Kosovo i Metohija

Jedan od najvećih problema koje bi izazvalo članstvo Srbije u NATO-u jeste tvrdnja da bi na taj način Srbija indirektno priznala legitimitet vojnoj intervenciji protiv Savezne Republike Jugoslavije 1999. godine i svim eventualnim odlukama o konačnom statusu Kosova koje se kose sa njenim interesima. Zapravo, jedan od bitnih razloga odbijanja članstva u NATO-u od strane Srbije, možemo da navedemo primer diplomate dr Nano Ružin,²³ koji ukazuje da „proces Kosovo“ i post-kosovski period oko kojeg se sukobljavaju dve suprotstavljene koncepcije²⁴

²³ Nano Ružin, Dekan na Fakultetu političkih nauka, Univerziteta FON u Skoplju, kao i bivši Ambasador Republike Makedonije u NATO-u u periodu od 2001.-2008.

²⁴ Nano Ružin, *Samit u Lisabonu NATO pakta: „Zapadni Balkan posle Samita NATO-a u Lisabonu 2010 i usvajanja novog Strateškog koncepta“*, Nova Srbija, Novi NATO - vizija

Jednu koncepciju, koja je rezultirala proglašenjem nezavisnosti tzv. „Republike Kosovo“, je zastupala međunarodna zajednica podržana od strane NATO-a. Kao glavni argument je iskorišćeno to što Albanci predstavljaju ogromnu većinu u odnosu na srpsku manjinu, a tim neizvesnost, te finansijska i ostala zavisnost Kosova koja je pretila eskalacijom i širenjem krize po principu spojenih sudova u celom regionu.

Druga koncepcija koju zastupa Srbija je ona prema kojoj je Kosovo sastavni deo srpske teritorije i srpskog suvereniteta čije otcepljenje je suprotno međunarodnom pravu, i čiju nezavisnost neće priznati niti jedna srpska vlada. „Tokom „processa Kosovo“ i u vreme post-kriznog perioda, ostale članice Alijanse, izuzev četiri države, su priznale nezavisnost Kosova. Razumljivo je daje Alijansa koja je oduzela teritoriju jednoj državi *i psofacto* nepoželjna za partnera“. ²⁵U toku održavanja samita NATO pakta u Lisabonu članice NATO su podržale proglašenje nezavisnosti Kosova. U toku izlaganja na pomenutom samitu pomoćnik generalnog sekretara NATO za operacije Lavrensa Rosina: izneo stav „Važno je shvatiti da su u sastavu NATO-a i države koje priznaju nezavisnost Kosova, kao i one druge koje tu nezavisnost nisu priznale, ali da NATO kao organizacija ne preuzima nikakav stav u vezi sa pravnim statusom Kosova“ ²⁶Da li se u ovom slučaju može govoriti i koliko se može biti neutralan? Pristalice članstva Srbije u NATO skloni su tvrdnja mada je jedini način da se utiče na dešavanja na Kosovu i Metohiji kako bi se pomogao proces postizanja pune stabilnosti i bezbednosti za nealbansko stanovništvo upravo kroz saradnju sa NATO i KFOR. Dalje, ističe se da se Kumanovskim sporazumom, Srbija odrekla suvereniteta na Kosovu i Metohiji i institucionalnih mehanizama kojima je mogla da pokuša da stabilizuje situaciju u južnoj pokrajini. Saradnju sa NATO-om vide kao jedinu opciju, te da je dobra saradnja u kopnenoj zoni bezbednosti postignuta i konstruktivno razvijana.

Međutim na osnovu argumentacije može se postaviti sledeće pitanje: zar težnja Srbije za saradnjom sa NATO i KFOR na postizanju stabilnosti i bezbednosti za nealbansko stanovništvo nije na najvišem nivou? Možda je ta težnja za saradnjom ipak jednosmerna? Po pitanju saradnje sa NATO-om i KFOR-om može se postaviti pitanje „Zar dobra saradnja u kopnenoj zoni bezbednosti sa NATO-om nije rezultati visoko profesionalnog pristupa izvršavanju zadataka od strane Vojske Srbije“?

Problemi koji datiraju iz prošlosti Kosova i Metohije, su u međuvremenu intenacionalizovani i postali su problemi međunarodne zajednice, Kosovski

budućnosti za XXI vek“, u: Zbornik tekstova TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21 Beograd, 2011, 109

²⁵ Ibid.109

²⁶ Lawrence Rossin: *Samiti u Lisabonu NATO pakta 2010: Zbornik tekstova „Nova Srbija, Novi NATO - vizija budućnosti za XXI vek“*, TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 2011, 21

Albanci, posebno od vremena Rambujea i agresije dobili su snažnu političku, logističku i vojnu podršku ovog saveza, dok je stanovništvo nealbansko ostalo izolovano i nezaštićeno. Priznanje nezavisnosti Kosova i Metohije od strane većine članica NATO i zahtev SAD da se Srbija odrekne Rezolucije SBUN 1244, dokazi su doslednosti takve politike. Ona se nije izmenila ni nakon pokušaja da se približimo NATO kroz članstvo u programu „Partnerstvo za mir“, Sporazumu vojnoj saradnji sa američkom državom Ohajo, reformu Vojske zasnovanu između ostalog i na interoperabilnosti sa NATO-u. Zato je sasvim sigurno da naše članstvo u ovoj Alijansi ne bi promenilo ovakvu politiku, a moglo bi da se protumači i kao priznanje stanja koje je ona proizvela.

Već je rečeno da su od 28 članica NATO, 24 priznale tzv „Republiku Kosovo“, a među njima se nalaze ključne članice NATO koje, bez sumnje, imaju najveći uticaj u Alijansi. Zvaničnici tih zemalja su u više navrata ponovili da su za njih granice na Balkanu iscertane i daje status Kosova i Metohije rešeno pitanje oko koga neće biti daljih pregovora. Za njih je Kosovo nezavisna država, sused Srbije.

U „Studiji o proširenju NATO“ iz 1995. godine²⁷ su propisana pravila za ulazak novih članica, gde se ističe da prethodno etnički zasnovani sporovi ili teritorijalni sporovi sa drugim mirnim putem i da je rešenje takvih sporova važan momenat pri odlučivanju o priključenju rešenje takvih sporova važan momenat pri odlučivanju o priključenju države Alijansi. S obzirom na politiku ključnih članica prema pitanju Kosova i Metohije i odredaba iz pomenute studije, postoje osnove da se članstvo Srbije uslovljava pitanjem južne srpske pokrajine, a u krajnjoj meri i vrši pritisak na Beograd da odustane od sprečavanja kosovske državnosti.

Izvršni direktor Nikson centra u Vašingtonu, Pol Sonders, zastupa mišljenje da će Srbiji biti izuzetno teško da pristupi NATO bez priznanja Kosova. Takođe ambasador Ruske Federacije pri NATO, diplomata Dimitrij Rogozin zastupa tezu da Srbija bez priznanja tzv. Republike Kosovo, ne može pristupiti NATO. Navedene diplomate svoje teze zasnivaju na programsku orijentaciju Alijanse, nastavu da Alijansa ne želi da uvozi sporove i nerazrešene konflikte, što je i zapisano u pomenutoj Studiji o proširenju.²⁸ Kada bi se takav scenario i obistinio, Rusija bi izgubila sve argumente za podršku Srbije u nastojanju da spreči za okruživanje kosovske državnosti što se deklariše kao jedanodnaj važnijih spoljnopolitičkih prioriteta poslednjih nekoliko vlada²⁹

²⁷ Study on NATO Enlargement, Brussels, 3. Septeber 1995, Internet, <http://int/doc/basicxt/enl-9501.htm>, (12.03.2013)

²⁸ Ibid.

²⁹ Milenković, Milan: „Zašto je Rusija protiv članstva Srbije u NATO“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, http://www.bezbednost.org/upload/document/zasto_je_rusija_protiv_clanstva_srbije_u_nato.pdf, (20.02.2013)

3.2. *Narušavanje odnosa sa Ruskom Federacijom*

Jedna od najčešćih tvrdnji protivnika članstva Srbije u NATO jeste da će eventualno članstvo naneti velike štete i narušiti odnose između Srbije i Ruske federacije. U tom kontekstu i javno mnjenje u Srbiji je potpuno polarizovano na zagovornike ove tvrdnje i one koji tvrde suprotno. S obzirom na aktuelnost rusko-srpskih odnosa, kao i pažnju koja se svakodnevno pridaje njima, može se postaviti nekoliko pitanja. Neka od njih su: zbog čega je Srbiji bitno da ima dobre odnose sa Ruskom Federacijom, koji su, opet, ruski interesi u vezi sa Srbijom i šta gubi Srbija, a šta Rusija narušavanjem međusobnih odnosa?

Pre svega moramo imati u vidu da je Rusija velika slovenska i pravoslavna država, koja se bez obzira na povremene faze geopolitičkog posustajanja, pozicionirala kao nezaobilazan faktor međunarodnih odnosa. Kao takva, veliki je geopolitički protivnik s jedne strane atlantističkom Zapadu, a sa druge i pojedinim regionalnim geopolitičkim silama Evroazije kao što su Turska, Kina, Japan, Indija idr. Ona se smatra velikom silom, kako povlastitom geopolitičkom doživljaju, tako i po percepciji njenih večnih geopolitičkih rivala iz sveta. Iz navedenih razloga, nečudi njena stalna zainteresovanost za prostore Balkana (Srbije), i više ili manje konstantnu prisutnost njenih interesa na ovim prostorima. Srbija ima tradicionalno dobre odnose sa Rusijom i u Srbiji je Rusija, a posebno ruski narod, popularan, usled tradicionalnih predstava o prijateljstvu, panslavizmu i pravoslavlju. Kada se danas govori o srpsko-ruskim odnosima, kako prošlim, tako i savremenim, akcenat se, gotovo po pravilu, stavlja na političke veze. Međutim, treba imati u vidu da istorija međusobnih odnosa nedvosmisleno pokazuje da su podjednako značajne, ako ne i značajnije, bile i ostale kulturne, umetničke, duhovne, religiozne i crkvene veze dva naroda.

Odnosi između Srbije i Rusije nisu nimalo jednostavni i imaju naročiti značaj, pre svega za našu zemlju.³⁰ Srpski odnos prema Ruskoj Federaciji je izrazito pragmatičan zasnovan je pre svega na potrebi da se zadrži rusko političko - diplomatska podrška u vezi sa multilateralnim tretmanom nezavisnosti Kosova i Metohije. Iako Rusija nije bila u stanju da spreči vazдушnu intervenciju protiv Srbije, ipak je ostala značajan saveznik i nije priznala nezavisnost Kosova i Metohije. Pored centralnog strateškog prioriteta Srbije, oličenog u ubrzanom integrisanju u Evropsku uniju, njen vitalni nacionalni interes na bilateralnom planu je i unapređivanje odnosa sa Rusijom, kao moćnim faktorom svetske politike.

Ekonomska i politička saradnja sa Rusijom, kao sa velikom silom, stalnom članicom SB UN je izuzetno važna. U sadašnjem rasporedu glasova i odnosa

³⁰ Koliko su kompleksni odnosi između Rusije i Srbije govori i činjenica da je u aprilu 2013. godine, Srbija dobila status posmatrača u Skupštini ODKB-a, bezbednosno-vojnoj organizaciji koju čine bivše države Sovjetskog Saveza – Rusija, Belorusija, Kazahstan, Jermenija, Uzbekistan, Kirgistan i Tadžikistan. Poznata i pod nazivom „Istočni NATO“, ODKB, nastala 1992. „deluje na očuvanju demokratskog poretka, zasnovanog na principima međunarodnog prava“.

članica Saveta bezbednosti prema Kosovu i Metohiji, Srbija ima podršku manjine, zbog čega je ruski veto od ključnog značaja. Upravo u tom smislu Ruska Federacija predstavlja ključnog saveznika Republike Srbije po pitanju spora o statusu Kosmeta u kontekstu savremenih međunarodnih odnosa.

Dosadašnja iskustva Srbije pokazuju da ima razloga za strahovanje da bi se proces cepanja bivše Jugoslavije koji traje već dve decenije mogao nastaviti kroz unutrašnju decentralizaciju same Srbije. To se pre svega odnosi na tri opštine uz Kosovo i Metohiju (Preševo, Bujanovac i Medveđa), region Raške, i severo zapadni deo Vojvodine. Opasnost od pokušaja novih državnih dezintegracija nameće potrebu održavanja stabilnih i jakih odnosa sa Ruskom Federacijom, koja je principijelno suprotstavljena formiranju novih država na Balkanu.

S obzirom da se u savremenom svetu nemože rasuđivati o suverenitetu i državnosti bez jake ekonomske baze, srpski interesi u odnosu na Rusiju vezani su u velikoj meri za ekonomiju. Ekonomsko - energetska saradnja, koja se ogleda pre svega u ugovoru o slobodnoj trgovini između Rusije i Srbije i saradnji u naftno-gasnoj privredi osnovni su element ekonomske saradnje između Rusije i Srbije. Neki analitičari ističu da se radi o srpskoj energetskej zavisnosti. U ekonomskoj saradnji Srbije sa svetom, Rusija je jedan od najznačajnijih partnera.³¹ Rusija je peti partner Srbije kod izvoza sa učešćem od oko 7,6%, a drugi u uvozu sa učešćem od oko 10,2%.³² Najveće vrednosti uvoza u 2012. godini evidentirane su kod prirodnog gasa (848,5 miliona evra), naftinih derivata (724,9 miliona) i sirove nafte (703,5).³³

U tom smislu šira ekonomska saradnja sa Rusijom i kao i predstojeća gradnja Južnog toka predstavljaju značajan faktor izlaska Srbije iz ekonomske krize. Ruska ulaganja u ekonomiju Srbije samo u 2012. godini približno su jednaki zbirnom obimu ruskih investicija u srpsku ekonomiju za prethodnih devet godina. Pored toga Gazprom Njeft i Lukoil su jedni od najvećih poreskih obveznika u Srbiji, što za Srbiju predstavlja ogromna sredstva. U situaciji velike nezaposlenosti gradnja Južnog toka, kao i ruski krediti predstavljaju ozbiljnu podršku srpskoj ekonomiji. Jelena Ponomarjova, doktor političkih nauka i profesor moskovskog državnog univerziteta MGIMO³⁴ na osnovu pokazatelja ističe da „...prema najskromnijim procenama realizacije projekta Južni tok osiguraće u Srbiji približno 2,2 hiljade novih radnih mesta i privući do 1,5 milijardi evra direktnih investicija“.

³¹ Trenutno se najviše gasa uvozi iz Rusije. Ruski Gazprom Njeft je većinski vlasnik NIS (Naftne industrije Srbije). Slična je situacija i sa naftom. Jedina kompanija koja se bavi istraživanjem i proizvodnjom nafte i gasa je već pomenuti NIS.

³² Privredna komora Srbije, <http://www.pks.rs/Predstavnistva.aspx?id=7&t=4&jid=1>, (12.02. 2013).

³³ <http://www.makroekonomija.org/robna-razmena/najvazniji-proizvodi-u-izvozu-i-uvozu-srbije-u-2012-godini/-analiticki-strucni-časopi>, 6-7.

³⁴ Na tribini u organizaciji Fakulteta Političkih nauka Beograd, na temi Srbija i EU, <http://www.strandard.rs/jelena-ponomarjoa-rska-borba-za-srbiju.html> (23.02.2013).

Iz napred navedenog evidentni su srpski interesi u srpsko - ruskim odnosima. Može se uočiti da Srbija sa jednim od svojih stubova svoje spoljne politike - Ruskom Federacijom, ima intenzivne odnose, koji su do izražaja došli u periodu od 2007. godine. Najvidljiviji aspekt bilateralnih odnosa, pored celokupne saradnje u ekonomiji (naročito u energetici), jeste i zajednički pogled na pitanje statusa Autonomne Pokrajine Kosova i Metohije.

Sa druge strane Rusija, kao i mnoge druge zemlje ima svoje interese u Srbiji. Poslednjih godina evidentna je državna obnova Rusije kako na unutrašnjem, tako i na spoljnopolitičkom planu. Razmatrajući mogući bezbednosni koncept Srbije, Milan Karagaća smatra da su ne osnovane tvrdnje da bi Srbija ulaskom u NATO nanela štetu strateškim interesima Rusije, te da bi dovela u pitanje svoje interese u vezi Kosova i Metohije i snabdevanja energijom, koji zavise od podrške Rusije. Ovu konstataciju potkrepljuje tvrdnjom da Rusija isporučuje energente članicama NATO-a, a što se Kosova i Metohije tiče, on smatra da će se ono svakako rešavati i uz rusku podršku dijalogu.³⁵ Međutim, bogatstvo energentima kao i energetska politika Rusije postaje osnovno sredstvo ekonomskog napretka, povezivanja i izgradnje partnerskih odnosa sa EU (koja je uvelikoj meri zavisna od strateških energetske rezerve Rusije), ali i kao snažno sredstvo izgradnje ruske moći i obnove njenih geopolitičkih kapaciteta. Gledajući iz ovog ugla, Balkan i Srbija, imaju važno mesto u razvoju strateških energetske koridora kako u regionalnom (gasovod ka Grčkoj) tako i u širem evropskom smislu (Južni tok gasovoda). Privatizacija NIS-a, gradnja gasovoda, osnivanje zajedničkih preduzeća rezultat su pojačanog interesovanja Rusije za bolje pozicioniranje u Srbiji, naročito u energetskoj oblasti, te se mogu protumačiti kao težnja za ozbiljniji povratka na ove prostore.³⁶

Eventualno članstvo Srbije u NATO samo po sebi ne bi predstavlja problem za ekonomsku saradnju sa Rusijom. Potvrda toga je činjenica da su od pet najvećih izvoznika u Rusiju četiri članice NATO, dok se oko 40% ukupnih stranih direktnih investicija Rusije plasira upravo u zemljama članicama NATO. Ono što Rusiju može zabrinjavati je povratak nepravednog tretiranja ruskog kapitala kakav je bio odmah s početka XXI veka. U prilog tvrdnji o nepravednom tretmanu ruskog kapitala govori i činjenica da je tadašnji ministar spoljnih poslova SCG, Vuk Drašković, je tokom posete Moskvi juna 2004. i sam izjavio da ruske kompanije nisu imale podjednak tretman kao zapadne zemlje. Od tog perioda je dosta toga urađeno na razvijanju ekonomske saradnje i sklapanju, po Rusiju povoljnih ekonomskih aranžmana poput privatizacije NIS, a Rusija je trenutno zemlja sa kojom Srbija ima najveći deficit u trgovinskoj razmeni.

³⁵ Karagaća, Mladen: „Budući bezbednosni koncept Srbije” Nova Srbija, Novi NATO - vizija budućnosti za XXI vek“, Zbornik tekstova (Beograd: TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21), 2011, 157

³⁶ Despotović, Ljubomir: „Obeležja geopolitičkog položaja Srbije i srpskih zemalja u kontekstu aktuelnih procesa balkanizacije“, Sociološki pregled, vol XLIV (2010) no.4, 562.

Međutim, Rusija sigurno razmišlja i o mogućnost povratka pomalo fatalističkog pristupa Srbije koji po principu „ili Rusija ili Zapad“ ima tendenciju da na isti način tretira i ekonomske odnose. Odgovor na pitanje. Da li postoji nepoverenje Rusije u nepostojanje korelacije NATO integracija Srbije i lošeg ekonomskog tretmana Moskve možda se može tražiti u delu nastupa tadašnjeg ambasadora Rusije u Beogradu Andreja Konuzina na Beogradskom bezbednosnom forumu septembra 2011. godine. Ruski ambasador je tada rekao da Rusija ulaže u Srbiju, uprkos nekih Srba koji bi radije da postrojenja prodaju nekom drugom, a koji bi radiji da unište ta postrojenja³⁷. Kod razmatranja ruskih interesa na prostorima Srbije mora se imati u vidu i animozitet koji Ruska Federacija ima prema širenju NATO. Vojna doktrina Ruske Federacije iz 2010. godine proširenje NATO karakteriše kao glavnu vojnu opasnost po nacionalnu bezbednost Ruske Federacije. Vladimir Putinje još 2008. godine nakon neuspelog pokušaja SAD da se na samitu NATO, Gruziji i Ukrajini odobri Akcioni plan za članstvo, okarakterisao širenje te Alijanse prema Ruskim granicama kao direktnu pretnju bezbednosti Rusije.³⁸Iako region kojem Srbija pripada Moskvi nije od iste važnosti kao postsovjetski prostor, Rusija ne gleda blago na proširenje NATO na zemlje Balkana.³⁹Bez obzira što je to protivljenje nižeg intenziteta u odnosu na mogućnosti proširenja NATO na postsovjetske države, ono je ipak prisutno, a u slučaju Srbije i najizraženije.⁴⁰

Imajući u vidu interes Srbije za učlanjenje u Evropsku u niju, za Rusiju bi od velike važnosti bilo da pokaže Svetu da članstvo u EU ne podrazumeva obavezno članstvo u NATO. Ovo pre svega iz razloga što je Rusija svesna da neće biti u mogućnosti da spreči težnje nekih postsocijalističkih zemalja za članstvom u EU. Do sada, sve postsocijalističke zemlje koje su se pridružile EU prvo su postale članice NATO. Iako to nigde nije ozvaničeno, po rečima Generalnog sekretara NATO Japade Hop Shefere članstvo u EU i NATO „idu ruku podruku“ i da „u praksi članstvo u EU i NATO idu zajedno“.⁴¹Na ovaj način na primeru Srbije

³⁷ Milenković, Milan: „Zašto je Rusija protiv članstva Srbije u NATO“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, http://www.bezbednost.org/upload/document/zasto_je_rusija_protiv_clanstva_srbij_u_nato.pdf, (20.02.2013)

³⁸ Obraćanje predsednika Ruske Federacije na Smitu NAO: NATO expansion a 'direct threat to Russia' - Putin <http://rt.com/news/nato-expansion-a-direct-threat-to-russia-putin/> (10/05/2013).

³⁹ Obraćanje ambasadora Ruske Federacije na Samitu NATO: *Russia against pressure on Balkan states to join NATO - Lavrov*; <http://en.rian.ru/russia/20110602/164388407.html>, (10.05.2013),

⁴⁰ Milenković, Milan: „Zašto je Rusija protiv članstva Srbije u NATO“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku, http://www.bezbednost.org/upload/document/zasto_je_rusija_protiv_clanstva_srbije_u_nato.pdf, (03.05.2013).

⁴¹ Obraćanje generalnog sekretara De Hop Shefer na Samitu NATO: Srbija bira put, http://www.b92.net/info/vesti/index.php?yyyy=2009&mm=04&dd=15&nav_id=355646 (10.05.2013).

bilo bi dokazano da za članstvo u EU postsocijalističkih zemalja nije neophodno postati član NATO.

Ulazak Srbije u NATO značajno bi dao na legitimitetu NATO intervenciji u SRJ 1999. godine kojoj se Rusija snažno protivila. Rusija je bila u strahu da ova intervencija koja nije imala odobrenje SB UN ne postane presedan i model za slične intervencije u Centralnoj Aziji, Kavkazu ili čak u Čečeniji. Jedna od posledica NATO intervencije iz 1999. godine je i promena u vojnoj doktrini spoljnopolitičkom konceptu Ruske Federacije kao i veoma brzo stečena podrška u ruskom javnom mnjenju za pokretanje snažnog vojnog odgovora na upad čečenskih terorista u Dagestan, neposredno posle završetka NATO bombardovanja SRJ, avgusta 1999. Konflikt na jugu Srbije iz 1999. godine je poslužio kao značajan argument za upotrebu sile u Čečeniji. Ulaskom Srbije u NATO, pomenuti argumenti Rusije sigurno bi izgubili na značaju.⁴²

Iz svega iznetog vidi se da Rusija ima više razloga da ne gleda blagonaklono na članstvo Srbije u NATO i svi oni su zasnovani na interesima Kremlja. Ulaskom Srbije u NATO, Rusija može biti samo na gubitku. Sa druge strane na Srbiji je da sagleda koristi i negativne posledice koje bi ovakav čin imao na rusko-srpske odnose. U svakom slučaju, nerealno je očekivati da bi oni ostali na nivou današnjih, tj. sigurno bi došlo do zahlađenja istih. U kolikoj meri bi to štetilo jedno a koliko drugoj državi, trebalo bi da bude predmet detaljne analize najodgovornijih i najstručnijih ljudi u Srbiji.

Zaključak

Svedoci smo svakodnevnih sporenja da li je za Srbiju bolje *članstvo* u NATO-u ili vojna neutralnost. Različiti pristupi koje imaju za cilj da prezentuju srpskoj javnosti *šta* je to dobro i koji boljitak bi Republika Srbija ostvarila eventualnim *članstvom* u ovoj Alijansi. S druge strane ističu su i razlozi koji su protivni *članstvu*. Međutim, stiče se utisak daje sve to više u funkciji dnevno političkih interesa, nego ozbiljnog formulisanja vizije i koncepta bezbednosti Srbije. Bezbednost se pretežno svodi na vojsku i odbranu, pri čemu se zanemaruju ostali, izuzetno važni segmenti bezbednosti. Ono što u svakom slučaju nije dobro i ne doprinosi kvalitetnoj raspravi i stručnoj analizi o pitanju *članstva* u NATO, jeste da se maltetene u svim sredstvima javnog informisanja, svakoj analizi ove mogućnosti, delimo na evroentuzijaste i evroskeptike, pa čak na patriote i izdajnike, NATO plaćenike i one druge. To je u neku ruku i razumljivo, imajući u vidu prisutne, izrazito negativne, emocije u vezi NATO alijanse koje su još uvek jake, a vezane za dešavanja na ovim prostorima u poslednjoj deceniji prošlog i

⁴² Milenković, Milan: „Zašto je Rusija protiv članstva Srbije u NATO“, Beogradski centar za bezbednosnu politiku http://www.bezbednost.org/upload/document/zasto_je_rusija_protiv_clanstva_srbije_u_nato.pdf, (03.05.2013).

početak ovog veka. Međutim, kao što je već rečeno, u svetu vladaju interesi, a ne emocije.

Odnos Srbije prema NATO-u nije samo pitanje vojske, to je pre svega pitanje države (prevashodno spoljno-političko pitanje) i zato se mora posmatrati u kontekstu njene celokupne spoljne politike. Bez ozbiljne naučne rasprave koja ništa unapred neprihvata niti odbacuje, nema ni optimalnih ni državno-odgovornih rešenja. U svakom slučaju, Srbija je proglasila vojnu neutralnosti to je mera njenog odnosa prema susedima, regionu i velikim svetskim silama. Upravo ova činjenica pruža mogućnosti da se sa nekim novi odlukama ne žuri, da ima dosta vremena da se svaki eventualni naredni korak Republike Srbije po pitanju integracija u bezbednosne strukture prethodno detaljno sagleda i analizira i tek onda deluje.

Svojom podrškom nezavisnosti Kosova i Metohije učvršćuje antinativsko raspoloženje u Srbiji. Davanjem podrške nezavisnosti Kosova i Metohije, broj bezbednosnih rizika u regionu sa državnim, etničkim i verskim korenima je povećan, što je Srbiju u ovom trenutku dovelo na zaključak da je vojna neutralnost njeno najracionalnije strateško opredeljenje. Evidentno je da se smatra da bi članstvo u NATO imalo negativne konotacije rešavanje pitanja statusa Kosova i Metohije. Pitanje Kosova i Metohije je sa druge strane jedan od mnogo brojnih razloga kompleksnosti odnosa koje Srbija ima sa Ruskom Federacijom. Srbija bi potom pitanju izgubila saveznika koji se sve ove godine principijelno zalagao za očuvanje njenog suvereniteta i teritorijalnog integriteta.

Možemo zaključiti da pitanje eventualnog članstva Srbije u NATO-u (samim tim prednostii nedostataka koji proizilaze iz članstva) nije nimalo jednostavno i da nije trenutno prioritarna tema, što ne znači da neće postati u bliskoj budućnosti. Srpskoj javnosti je potrebna nezavisna analiza strateških mogućnosti u vezi sa perspektivom članstva u NATO-u. Za Republiku Srbiju to pitanje nije nimalo jednostavno, jer ono podrazumevan niz vrednosnih i identitetskih enigmi, ako je su različite posvojoj važnosti. Jačina sa kojom se ono, s vremena na vreme, postavljana dnevno-političkom planu i jasnoća srpske geopolitičke situacije, u potpunom okruženju zemljama članicama NATO-a i onim koji teže da što pre postanu članice, neizbežan su faktor pritiska da se ta dilema u narednom periodu rešava.

Literatura

- Barić Robert (2004): *Transformacija NATO-a i hrvatska obrambena reforma*, Polemos br.13-14/2004
- Beriša Hatidža (2012): *Političko nasilje na Kosovu i Metohiji od 1945-2003.*, doktorska disertacija FPN, Beograd
- Vuletić Dejan (2010): *Bezbednosne integracije i opredeljenja Republike Srbije*, Vojno delo, zima/2010
- Despotović Ljubomir (2010): *Obeležja geopolitičkog položaja Srbije i srpskih zemalja u kontekstu aktuelnih procesa balkanizacije*, Sociološki pregled, vol XLIV (2010)
- *Declaration on a Transformed North Atlantic Alliance*, London, 6 jul, 1990., Interent <http://www.nato.int/cps/natolive/official-texts-23693>
- Dragišić Zoran (2013): *Bezbednosni izazovi, rizici i pretnje Republici Srbiji*, Interent <http://nasaistina.rs/sadržaj/arhiva/7/top1/html>
- Gajić Dejan (2009) *Proces širenja NATO-a u Evropi*, Međunarodna politika br.3/2009
- Gaćinović Radoslav (2007): *Klasifikacija bezbednosti*, NBP Nauka - Bezbednost - Policija br.2/2007
- Zašto Nato? <http://www.zastonato.org/2011/05/nato-ne-donosi-investicije-video/>
- Lopandić Duško i Kronja Jasmina (2010): *Regionalne inicijative i multilateralna saradnja na Balkanu*. Beograd: Draslar partner,
- Lawrence, R (2011) „Nova Srbija, novi NATO - vizija za 21.vek“, *Nova Srbija, Novi NATO -vizija budućnosti za XXI vek*, Zbornik tekstova (Beograd: TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 2011)
- *E-novine.com* (2013): *Između NATO i Rusije*, <http://www.e-novine.com/srbija/srbija-tema/29409-Izmeu-NATO-Rusije.html>,
- Karagaća, Miodrag (2011): *Budući bezbednosni koncept Srbije, Nova Srbija, Novi NATO - vizija budućnosti za XXI vek*, Zbornik tekstova (Beograd: TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21,) 2011
- Kremer Uli (2009): *Novi NATO - novi ratovi?* Civilne alternative Bundesveru, Filip Višnjić, Beograd
- Nano Ružin (2011) *Zapadni Balkan posle Samita NATO-a u Lisabonu 2010 i usvajanja novog Strateškog koncepta, Nova Srbija, Novi NATO - vizija budućnosti za XXI vek*, Zbornik tekstova (Beograd: TransConflict Serbia, Forum za etničke odnose, Klub 21, 2011)
- Nikčević, Slobodan: (2009) *Bezbednosne integracije i srpska odbrambena industrija – šansa za održivi razvoj*, časopis Bezbednost Zapadnog Balkana
- Milenković, Milan: (2013): *Zašto je Rusija protiv članstva Srbije u NATO*, publikacija (analiza) neavisni istraživački Beogradski centar za bezbednosnu politiku, http://www.bezbednost.org_2013

- Mirković, Todor: (1978) *Strategije i ratne doktrine supersila i blokova*, Beograd: Vojnoizdavački zavod,
- Petrović, Predrag: (2012) *Pokušaj debate u civilnom društvu Srbije*, časopis Bezbednost Zapadnog Balkana
- Petrović, Dragan: (2007) *Rusija na početku 21 veka – geopolitička analiza*, Promotej, Novi Sad, Instiitut za političke studije, Beograd
- Perić, Nenad: (2012) *Mogućnosti unapređenja marketinškog nastupa odbrambene industrije Republike Srbije na globalnom tržištu NVO*, Vojno delo, proleće /2012
- *Strategija nacionalne bezbednosti*. (2009) Službeni glasnik RS, br. 88/09
- *Straregija odbrane Republike Srbije* (2009) Službeni glasnik RS, br. 88/09
- Stojanović, Stanislav: (2009) *Globalizacija i bezbednosne perpektive sveta*. Vojnoizdavački zavod, Beograd
- Stručni časopis mikroekonomija, Interent: <http://www.makroekonomija.org/robna-razmena/najvazniji>-<http://www.makroekonomija.org/robna-razmena/najvazniji-proizvodi-u-izvozu-i-uvozu-srbije-u-2012>
- Privredna komora Srbije, <http://www.pks.rs/Predstavnistva.aspx?id=7&t=4&jid=1skontinuiteta>. Shtml *Chapter of the United Nations - Article 10*, Interent <http://www.un.org/en/documents/charter/chapter7.shtml>, 02/02/2013

Rad primljen: 15. jul 2013.

Prema zahtevu recenzenta, doraden:

8. februar 2014.

Odobren za štampu: 19. maj 2014.

Paper received: July 15th, 2013

Upon the request of reviewers, revised:

February 8th, 2014

Approved for publication: May 19th, 2014

Hatidže Beriša, PhD
Military Academy, Belgrade

ADVANTAGES AND DISADVANTAGES OF THE REPUBLIC OF SERBIA'S MEMBERSHIP IN NATO

S u m m a r y

The subject of the work analyzes the advantages and disadvantages of possible membership of the Republic of Serbia in NATO as an opportunity to answer the question of whether a commitment to military neutrality of the Republic of Serbia in comparison to the region is the best choice? The fact is that almost no other topic in our public causes so much disagreement among citizens, non-governmental organizations and political elite as is the relationship Serbia to NATO and possible membership in the Union. However, although the frequent occurrence experience any reason to discuss the (un) desirability of joining the military alliance, NATO membership is not a question of “to be or not to be” that is often asked, but of the actual budget, strategic and security assessments maximizing the consensus at the national political level, as well as some public support in the country.

The opinions about Atlantic integration are therefore opposed. The fact that Serbia has declared its military neutrality, which was voted by the Assembly of the Republic of Serbia. But the fact that we have dissonant tones in public, which are in line with the declaration of neutrality, despite Serbia introduced in Atlantic integration, ie. NATO.

The aim of this paper is to present the needs and commitment of Serbia's membership in NATO, but to present what is good, and what's membership in NATO would have negative connotations for the country. Based on this, the reader to conclude that solution is more correct and what should be done.

Key words: NATO, Serbia, security, neutrality, Atlantic integratio

